MASARYKOVA UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav evropské etnologie
Etnologie

Stavební kultura a ideologie vesnice v 2. polovině 20. století

Bakalářská diplomová práce

Martina Jamborová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Miroslav Válka, Ph.D.

2020 Brno

Prohlášení o autorství práce

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma *Stavební kultura a ideologie vesnice v 2. polovině 20. století* jsem vypracovala samostatně a pro její sepsání nebylo využito jiných zdrojů než těch, kterých je zde uvedeno.

Ve Střelicích, 31. května 2020

Podpis

Poděkování

Poděkování náleží vedoucímu práce *doc. PhDr. Miroslavu Válkovi, Ph.D.*.

Za vstřícnost děkuji respondentům a majitelům staveb, kteří mi byli nápomocni při zpracování bakalářské práce.

Největší poděkování patří rodině a přátelům za jejich nekonečnou podporu při mém dosavadním studiu.

Děkuji.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje vývoji stavební a bytové kultury 2. poloviny 20. století na vesnici, s ohledem na kulturní, sociální a politické změny, které se zde udály. Cílem je poskytnout ucelený přehled o změnách architektonického výrazu vesnice. Práce je podložena terénním výzkumem realizovaným v obci Střelice. Výzkum je kombinací rozhovorů s majiteli staveb a fotografické dokumentace obce.

Klíčová slova

ideologie, vesnice, architektura, urbanismus, 20. století, brutalismus, socialistický realismus, bruselský styl, Střelice

Počet znaků

72 826

Anotation

The bachelor thesis is dedicated to the evolution and development of constructional culture as well as the apartment culture of a village in the second half of the 20th century regarding the cultural, social, and political changes, which took place during this specific era. The thesis aims to provide a comprehensive overview of the transubstantiation of the architectonic appearance of said village. The thesis is based on a field researched which was realized in Střelice municipality. The research itself is a combination of interviews held with the owners of specific buildings and photographic documentation of the village

Key words

ideology, village, architecture, urbanism, 20th century, brutalism, socialist realism, Brussels style

Character count

72 826

I. Úvod 7

II. Metodologie výzkumu 8

III. Základní pojmy 9

a. Urbanismus 9

b. Ideologie 9

c. Vesnice 11

IV. Střelice – stručná paralela jedné vesnice 12

V. Ideologické, sociální a politické poměry vesnice ve 20. století 13

VI. Ohlédnutí za českým architektonickým stylem 1. poloviny 20. století 16

a. Kubismus 16

b. Rondokubismus 20

c. Funkcionalismus 22

VII. Druhá polovina 20. století a klíčové stavební styly v kontextu kulturních, politických a sociálních proměn vesnice 25

a. Socialistický realismus 25

b. Bruselský styl 28

c. Brutalismus 30

VIII. Závěr 32

IX. Resumé 33

X. Použité prameny a literatura 34

XI. Přílohy 39

I. Úvod

Architektura. Pojem, který každý z nás dobře zná, víme jeho význam, dokážeme vyjmenovat zpaměti několik stavebních stylů. Za každým stavebním slohem se ale skrývá člověk, příběh a dlouhá historie, která pomohla jeho zformování až do podoby, ve které se nám dnes představuje. Příběh, který je za každým architektonickým slohem skrytý, mnohdy nebyl tak pohádkový, jak by se mohlo na první pohled zdát. Dějiny jsou tvořeny lidmi, kteří se ujali je měnit, a stejně tak je tu architektura, kterou mění samy lidské dějiny.

Cílem bakalářské práce *Stavební kultura a ideologie vesnice v 2. polovině 20. století* je představit stavební a bytovou kulturu, která je ovlivněna atmosférou doby svého vzniku. Práce reflektuje promítání ideologických principů, ve vztahu vůči stavební kultuře a veřejnému prostoru vesnice a klade si za cíl poskytnout čtenáři ucelený přehled o politických, kulturních a historických souvislostech, které měly dopad na výsledné ztvárnění architektury.

Práce je koncipována do několika kapitol. V první části se čtenář seznámí se třemi základními pojmy – ideologie, urbanismus, vesnice. Vymezení pojmů má přispět k lepšímu porozumění textu. Zvolené pojmy také představují jisté pilíře, na kterých je tato práce vystavěna.

Jako další, je zařazena kapitola poskytující souhrn o vývoji politických, sociálních a ideologických událostí na českém venkově. Kapitola reflektuje dění od přelomu 19. a 20. století až do současnosti, zabývá se jednotlivými fázemi a zásadními momenty, které měly vliv na další směřování vesnice.

Kapitola, pomocí které si čtenář osvojí přehled vývoje architektury v první polovině 20. století, nese název *Ohlédnutí za českým architektonickým stylem 1. poloviny 20. století.* Tato kapitola pracuje se třemi architektonickými styly, jež měly největší vliv na současnou podobu vesnic i měst. Jedná se o kubismus, rondokubismus a funkcionalismus.

Stěžejní část této bakalářské práce představuje stavební a bytovou kulturu, která byla ovlivněna specifickou snahou, poplatnou systému či kontextu své doby. Tato část se věnuje architektuře druhé poloviny 20. století, a tak zde budou představeny slohy jako socialistický realismus, bruselský styl a brutalismus. Tento fenomén bude prezentován na příkladu obce Střelice u Uničova.

II. Metodologie výzkumu

Teoretická část práce je založena na práci s odbornou literaturou, relevantními online zdroji a archivními prameny, jakožto kronikami a almanachy. Všechny tyto zdroje jsou uvedeny v poznámkovém aparátu a soupisu literatury.

Praktická část se opírá především o terénní výzkum, který byl autorkou této práce uskutečněn v měsíci březnu 2020 v obci Střelice u Uničova. Terénní výzkum sestává ze dvou částí. První část výzkumu tvoří fotodokumentace vybraných staveb v obci Střelice, následně byli uskutečněny rozhovory s majiteli těchto objektů. Pro výzkum bylo využito polostrukturovaných rozhovorů se třemi respondenty. Dále bylo využito metody zúčastněného pozorování.

III. Základní pojmy

Hned v úvodu této práce si objasníme některé klíčové pojmy. Urbanismus, ideologie, vesnice. Jsou to tři zcela zásadní slova, která, pokud nyní správně pochopíme jejich význam, nám pomohou se lépe zorientovat v následujících řádcích této bakalářské práce.

a. Urbanismus

Veřejné zdraví, či zkvalitnění bytové výstavby. To jsou dva nejčastěji zmiňované důvody, které vedli k prvním úvahám o plánovaném utváření měst či územním plánování. S prvními náznaky urbanismu se setkáváme v období konce 19. století, kdy dochází k tzv. krizi města. Tento problém v konečném důsledku znamenal potřebu propojení města s přírodou. Souladu bylo dosaženo až na přelomu 19. a 20. století a výsledkem je koncepce zahradního města, představená Ebenezerem Howardem.[1]

V celosvětovém měřítku se setkáváme s poměrně jasným určením vymezením pojmu urbanismus od počátku 20. století. Jedná se o soubor technik a nástrojů, které vedou k přesnému, analytickému plánování měst, vychází z jasných potřeb, právních, sociálních, kulturních či jiných aspektů, které jsou pro město typické a urbanismus je respektuje.[2]

Definic, které by jasně vymezili pojem urbanismus je mnoho, každá z nich klade důraz na jiný aspekt. Nejjednodušším možným vysvětlením, co je to urbanismus je „*nauka o stavbě lidských sídel*“.[3] Avšak ani tento zdroj není natolik strohý, aby nedodal, že urbanismus vychází ze studia architektury, což tomuto pojmu poskytuje jistou metodologickou základnu a hlavním cílem je řešení a propojování estetických, technických a přírodních hledisek v jednom celku, tedy městě, sídle, nebo i v celé soustavě lidského osídlení.[4]

b. Ideologie

Pojem ideologie poprvé použil francouzský vědec a klasický intelektuál své doby Antoine Destutt de Tracy, a to v 18. století. Ve svých úvahách a bádáních pod záštitou Národního institutu se zabýval otázkou idejí, které jsou zbaveny náboženských i metafyzických konotací a jakýmsi způsobem se dotýkají i samotné zoologie. Došlo k setření rozdílů mezi

[1] Musil, Jiří: *Urbanismus*. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Urbanismus, cit. 5. 3. 2020.
[2] Tamtéž, cit. 5. 3. 2020.
[3] *Urbanismus*. Dostupné z: http://www.uzemi.eu/pojmy/urbanismus, cit. 5. 3. 2020.
[4] Tamtéž, cit. 5. 3. 2020.

člověkem a zvířetem, a pro lepší pochopení rozdílnosti sociálních vztahů mezi těmito dvěma měla být nápomocna právě ideologie. Tracyho dílo *Élements d'Idéologie* pak vede k závěru, že pokud jsou ideje známy, mohou být řešeny a tímto způsobem je možné vyřešit i společenské problémy.[5]

Pejorativní význam slovo ideologie získává díky Napoleonovi Bonapartemu. Ten byl zprvu nadšeným podporovatelem Národního institutu, ovšem časem se ukazuje, že politické smýšlení mají oba tábory naprosto odlišné. Bonaparte se s Tracyho školou dostal do konfliktu. Ideologii označil jako „*vizionářskou spekulaci v kontrastu k realitě vlády*", Národní institut nazval spolkem protivných a nudných teoretiků, kteří nejsou schopni pochopit praktickou politiku a tím Bonaparta podpořit a ve svém projevu v roce 1800 označil filozofy a liberálně smýšlející intelektuály jako „ideology", čímž tento výraz nabil pejorativního významu a byl použit v souvislosti s politickým bojem.[6]

Další stupeň vývoje pojmu ideologie lze spojit s Karlem Marxem, který se stal čelním představitelem principu třídního boje dělnické třídy. Podle něj je to společenská funkce ideologických názorů, která vede k prosazování a ochraně třídních zájmů. Třídní boj byl rozvíjen především v souvislosti s ideologií, což vedlo k tendenci kritizovat protivníka nejen v jeho politickém smýšlení, ale také v poznání či vědění.[7]

Jednoznačná definice pojmu ideologie, ačkoliv se s ním pracuje už více než dvě století, neexistuje. Ti, kdo s tímto konceptem pracují, ať už v pozitivním či negativním smyslu, vždy používají svého vlastního výkladu a ani situace ve kterých ideologii zmiňují nemá jednotný základ. Nicméně Pavel Šaradín ve svém díle Historické proměny pojmu ideologie uvádí jakousi abstrahovanou definici, která ve své podstatě zobecňuje veškeré výše zmíněné principy užívání tohoto pojmu. *„Ideologie představuje určitý soubor preferovaných hodnot, to znamená, že na jejich základě si každý „ideolog" vytváří svou představu fungování společnosti. Tyto představy vždy vycházejí z určité životní zkušenosti."*[8]

---

[5] Šaradín, Pavel: *Historické proměny pojmu ideologie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, s. 20–21.
[6] Tamtéž, s. 22.
[7] Štěpánková, Olga – Paseka, Vladimír: *Ideologie*. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Ideologie_(MSgS), cit. 8. 4. 2020.
[8] Šaradín, Pavel: *Historické proměny pojmu ideologie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, s. 49.

c. Vesnice

Pojem vesnice lze definovat jako základní sídelní jednotku, kterou lze též nazývat jako venkovskou obec. Je vymezena maximálním počtem obyvatel, v tomto případě mluvíme o horní hranici dvou až pěti tisíc obyvatel.[9]

Ze sociologického hlediska se jedná o důležitou součást sociální struktury a komunity. Přední český filosof a sociolog Inocenc Arnošt Bláha představil své pojetí vesnice následovně. „*Vesnici lze definovat jako živý sociální organismus s vlastní hmotnou a duchovní kulturou a funkcemi.*“[10]

Obecně lze vesnici vnímat také jako prostor, který zahrnuje jak krajinu, tak i obytná sídla. Neexistuje však jednotné vymezení, které by jasně určilo hranice tohoto pojmu, v tomto ohledu je tedy možné pracovat s několika variantami. Od urbanistické, architektonické nebo sociologické koncepce, až po definice opírající se o poznatky z oblasti ekonomické či statistické. Všechny tyto definice se však opírají o znaky, kterými jsou například nízkopodlažní dům, sociální kontakt, hospodářství, participace, zemědělství.[11]

[9] Hudečková, Helena: *Vesnice*. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Vesnice, cit. 11. 5. 2020.
[10] Tamtéž, cit. 11. 5. 2020.
[11] Perlín, Radim: *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Obec a finance 2, 2010, s. 3.

IV. Střelice – stručná paralela jedné vesnice

Obec Střelice se nachází mezi městy Uničov a Litovel, okres Olomouc. První zmínka o obci pochází z roku 1131 ve Zdíkově listině. Prvními obyvateli Střelic byli dle dochovaných záznamů zeměpanští střelci, kteří měli za úkol hlídat přilehlé lesy. Obyvatelé Střelic se zabývali lovem zvěře, ryb a zemědělstvím.

Vývoj počtu domů a obyvatel se v obci sleduje od poloviny 17. století. V roce 1657 je ve Střelicích 36 domů, počet obyvatel nespecifikován. V roce 1900 statistiky udávají 91 objektů na 595 osob. Největší nárůst obyvatel pozorujeme roku 1910, kdy je v obci hlášeno 626 obyvatel. Od druhé poloviny 20. století počet obyvatel výrazně klesá.

Výdělek se na vesnici jako je tato, podle kroniky hledal pouze těžko. Nejvíce se dařilo kováři, koláři a tkalci. V druhé polovině 20. století vznikají v okolních městech továrny a fabriky a obyvatelé Střelic za prací dojíždí. V roce 1952 bylo v obci založeno Jednotné zemědělské družstvo, které doposud zaměstnává zhruba 40 lidí.

Kulturní život v obci byl podřízen především spolkové činnosti. Tělocvičná jednota Sokol a Orel, Český svaz zahrádkářů, Svaz dobrovolných hasičů a Spolek přátel muzea. Mnoho z těchto zájmových útvarů bylo v pozměněné podobě zachováno až do dnes.

Dle údajů platných k roku 2001v obci Střelice žije 423 obyvatel.[12]

[12] *Kronika obce Střelice. (1918-2020*).

V. Ideologické, sociální a politické poměry vesnice ve 20. století

Význam vesnice se v různých dobách různě měnil. Nejinak tomu bylo v průběhu 20. století, a právě tato doba sehrála největší proměny ve vnímání vesnice jako svébytné sídelní jednotky.

Vznik Československé republiky v roce 1918 nepřinesl do života na vesnici žádné zásadní změny. Technický pokrok společně s rozvojem zemědělství učinili z vesnice ještě více svébytnou a soběstačnou sídelní jednotku. Kromě toho se život na vesnici rozvíjí i v oblasti společenské aktivity, a to především díky vzniku spolků. Buď ty se sportovním zaměřením – Sokol, nebo osvětové a národnostní zaměření – Besedy, Osvětové spolky. *„Ve stejné době vznikají i první spolky dobrovolných hasičů a další lokální iniciativy. První polovinu tohoto století je možné charakterizovat jako období aktivní spolkové činnosti […].“*[13]

Jeden z prvních zvratů odehrávajících se na vesnici 20. století se udál a je spojován se vznikem Protektorátu. Kromě obrovského zásahu do životů rodin, nejen těch žijících na vesnici, se okupace promítla též do rolí sedláků. Ti byli nuceni podřizovat se protektorátním předpisům, nařízením, povinným odvodům státu a v neposlední řadě i vyvlastňování půdy. Nicméně stále to nebyl ten drastický zlom, který by vesnici a život v ní ochromil.[14]

„Zásadní změna na venkově nastává v květnu 1945 s vyhnáním Němců.“ Ze země zmizelo na 3 miliony obyvatel, což se promítlo zejména v pohraničí, kde byly tyto ztráty nejviditelnější. *„Odsun znamenal totální ztrátu kulturní a sociální kontinuity vývoje spolupráce Čechů a Němců, naprostou změnu vlastnických vztahů, dokonalé vysídlení venkova v Sudetech, totální propad zemědělství, velký propad průmyslové výroby a dlouhodobý pokles počtu obyvatel.“*[15] Venkovské oblasti se staly nejprve vylidněným územím bez života, posléze, při státem organizovaném osídlování, pak místy postrádajícími identitu. Lidé, jež byli do těchto míst stěhování, zde neměli žádné vazby či předky. Jediné, co tu měli, byla vidina přislíbené půdy a majetku, který tu zůstal po násilně vystěhovaných obyvatelích. Zvýšila se značně míra kriminality, především té majetkové, která však byla společensky akceptována a příslušnými orgány byla přehlížena. Tato událost byla další ránou, hned po holokaustu, která v silně narušila důvěru v právní stát.[16]

---

[13] Tamtéž, s. 5.
[14] Drda, Adam: *Kolektivizace venkova – širší souvislosti. Základní mezníky vývoje českého venkova od roku 1918.* Dostupné z: http://www.totalita.cz/kolekt/kolekt_txt_001.php, cit. 15. 4. 2020.
[15] Perlín, Radim: *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Obec a finance 2, 2010, s. 7.
[16] Drda, Adam: *Kolektivizace venkova – širší souvislosti. Základní mezníky vývoje českého venkova od roku 1918.* Dostupné z: http://www.totalita.cz/kolekt/kolekt_txt_001.php, cit. 15. 4. 2020.

Další ne příliš vítaný komunistické strany přišel s rokem 1948. *„V rámci kolektivizace venkova komunisté zlikvidovali velké selské rody, celé rodiny, označené za kulacké*[17]*, často deportovali do odlehlých oblastí.“* Malozemědělci nuceně vstupovali do nově zakládaných zemědělských družstev a živnostníci byli systematicky likvidováni. *„Idea kolektivizace vychází z […] předpokladu, že na větších zemědělských pozemcích lze dosáhnout vyšší produktivity práce. Její uplatňování v ČR však vedlo k obrovským a nevratným ekonomickým, a společenským zásahům do velmi stabilního a konzervativního venkovského způsobu života.“*[18] Autoritu na vesnici převzal komunistický pověřenec, který usedl spolu s dalšími oblíbenci režimu do čela Národního výboru. Naopak kdysi vážené a uznávané osobnosti vesnice – faráři, učitelé, drobní podnikatelé, se v společenské hierarchii obce zcela propadli.[19]

Ačkoliv komunistický režim utnul tradiční život na vesnici, včetně spolkové činnosti a kulturního vyžití, například taneční zábavy byly režimem hojně podporovány.[20]

S příchodem normalizace v 60. letech minulého století venkov dostává další ránu. Tentokrát však nejde o politický záměr, nýbrž o pohnutky obyvatel venkova. Ti, zejména pak nejmladší generace potomků vesnických starousedlíků, čím dál častěji svůj domov opouští a odchází do měst. Kromě vylidňování venkova lze v této době také pozorovat úpadek řemesel či chovu dobytka. Zájem mladých upadá a generace, která k těmto činnostem měla vztah, mizí. Jejich zájem se upírá jiným směrem. Mnozí kvůli práci opouští venkov úplně, někteří sice zůstávají, ale denně za výdělkem do měst dojíždí. Právě tento trend odklonu od vesnice k městu se viditelně projevuje také na vzhledu vesnice. V souvislosti s tímto se také začíná prosazovat heslo: „Přiblížení venkova městu“, které s sebou nese myšlenku unifikace města a vesnice. *„Tato politika přinesla na venkov celou řadu nevhodných nebo neústrojných způsobů chování, nevhodné architektonické vzory a nevhodné stavební nebo architektonické a urbanistické postupy. Toto heslo se v obměněné podobě prosazuje až do počátku 90. let. Jeho důsledky jsou v postupném odklonu od tradičního venkovského domu k*

---

[17] Kulak. Označení, které bylo používáno členy komunistické strany proti majetnějším sedlákům. Pojem byl převzat ze Sovětského svazu, kde byl uplatňován jako výraz pro nepohodlné rolníky. Jako synonymum bylo též používáno výrazu Vesnický boháč. Oba pojmy byly od konce 40. let součástí politických procesů, stranických hlášení či rozsudků. Až do 80. let 20. století těchto hanlivých pojmů využívala režimu poplatná propaganda a publicistika.
Pojem „Kulak“ a „Vesnický boháč“. Dostupné z: https://www.ustrcr.cz/uvod/citanka-kolektivizace/obrazy-propagandy/pojem-kulak-a-vesnicky-bohac/, cit. 20. 4. 2020.
[18] Perlín, Radim: *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Obec a finance 2, 2010, s. 8.
[19] Drda, Adam: *Kolektivizace venkova – širší souvislosti. Základní mezníky vývoje českého venkova od roku 1918.* Dostupné z: http://www.totalita.cz/kolekt/kolekt_txt_001.php, cit. 15. 4. 2020.
[20] Perlín, Radim: *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Obec a finance 2, 2010, s. 8.

městské vile s balkonem.“[21] *„Staré statky a domky byly tehdy masově přestavovány, objevila se v nich "paneláková" okna, chalupu nahradila typická venkovská stavba tehdejší doby - tzv. šumperák, dům, připomínající budku od kombajnu.“*[22] Inspirace a vzhlížení k městu byli patrné ve všech směrech lidského života.[23]

Neopomenutelnou novinkou této doby je bezesporu chataření a chalupaření. V období normalizace jediná, státem povolená aktivita, kterou občan může svobodně a nezávisle vykonávat. Chaty a chalupy zaplavili venkov, a ačkoliv přes týden byli některé vesnice zcela vylidněné, o víkendech a prázdninách se obyvatelé z měst hromadně přesouvali na svá rekreační sídla. *„Tento nový typ sídla – rekreační chatová kolonie představuje naprosto ojedinělý typ sídla v celém evropském prostoru.“*[24] Rekreační aktivity lze rozdělit do dvou skupin – chataření a chalupaření. Pojem chataření se vztahuje k objektům, které se nachází v turisticky atraktivních oblastech poblíž měst. Zatímco chalupaření se týká především vesnických domů, které současní majitelé v 50. letech převzali od svých rodičů a nyní je využívají výhradně k rekreaci.[25] Paradoxně tento trend pomohl k záchraně některých původních vesnických staveb, které by jinak byly určeny k zániku.[26]

Navzdory mnohým očekáváním se po roce 1989 nepodařilo obnovit vesnici a život zde do původního tempa. Některé statky byli díky restitucím navráceny, mnozí lidé se pokoušeli o obnovu tradičního vesnického života podle vzoru svých předků, návrat k původnímu se však povedl jen málokomu. Naděje byli vkládány do nejrůznějších oblastí, od turismu až po víkendové farmy. Útlum byl poznamenán mnoha překážkami, jednak změnami politické situace, byrokracií, ale i nezájmem obyvatel. Lhostejnost se neprojevila jen v obnově vesnice jako takové, ale i ve sportovní, kulturní a náboženské rovině. Hasičské sbory, myslivost, taneční zábavy, či katolicismus si udrželi své místo pouze v nemnoha obcích, zachovány zůstaly především v oblasti jižní Moravy.[27]

---

[21] Tamtéž, s. 9.
[22] Tamtéž, s. 4.
[23] Drda, Adam: *Kolektivizace venkova – širší souvislosti. Základní mezníky vývoje českého venkova od roku 1918.* Dostupné z: http://www.totalita.cz/kolekt/kolekt_txt_001.php, cit. 15. 4. 2020.
[24] Perlín, Radim: *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Obec a finance 2, 2010, s. 4.
[25] Tamtéž, s. 10.
[26] Drda, Adam: *Kolektivizace venkova – širší souvislosti. Základní mezníky vývoje českého venkova od roku 1918.* Dostupné z: http://www.totalita.cz/kolekt/kolekt_txt_001.php, cit. 15. 4. 2020.
[27] Tamtéž, cit. 15. 4. 2020.

VI. Ohlédnutí za českým architektonickým stylem 1. poloviny 20. století

a. Kubismus

Bizzare cubiques. Pojem, jež v roce 1908 vyřkl francouzský kritik umění Louis Vauxcelles poté, co shlédl jedno z děl na výstavě Georgese Braqua v Paříži, a taktéž pomyslný začátek éry přelomového uměleckého směru – kubismu.[28]

Při překladu tohoto francouzského slovního spojení bychom mohli hovořit o šílených kostkách, což by na počátku 20. století o poněkud šokujících obrazech řekl téměř kdokoliv.[29]

Nejvýraznějším a současně také nejstarším dílem, které pracuje s principy kubismu je obraz Slečny z Avignonu[30] od španělského malíře Pabla Picassa.[31]

Právě Picasso společně s Georgesem Braquem jsou považováni za vůdčí osobnosti tohoto inovativního uměleckého směru.[32]

Jejich spolupráce začala v roce 1909. Ačkoliv netrvala dlouho, pouhých pět let, podařilo se jim způsobit nebývalí převrat ve výtvarném umění. Po více než půl století trvajícím trendu napodobování reálných vzorů, přišli tito dva s kubismem. Avantgardní umělecký směr, pracující s abstrakcí, čistotou, hloubkou, a který se snaží představit předmět v několika různých úhlech pohledu zároveň.[33]

„Kubismus zdůrazňoval ploché dvojrozměrné tvary, odmítal tradiční techniky perspektivy či šerosvitu, nezachycoval světlo ani hloubku. V žádném případě nebyl zobrazením přírody nebo okolního světa, místo toho zobrazoval zcela novou umělou realitu, která ukazovala radikálně fragmentované předměty, jejichž hrany byly viděny najednou a v několika pohledech.“[34]

---

[28] *Kubismus*. Dostupné z: http://fast10.vsb.cz/studijni-materialy/saau/kubismus.html, cit. 20.4. 2020.
[29] *Kubismus a rondokubismus*. Dostupné z: https://cz.prague-stay.com/lifestyle/kategorie/36-prazska-architektura/46-kubismus-a-rondokubismus, cit. 20. 4. 2020.
[30] Slečny z Avignonu. Les Demoiselles d'Avignon. Pablo Picasso, 1907. Rozměry 244×234. Obraz ohromil Picassovi vrstevníky nejen rozměry, ale především dramatičností a nezvyklým využitím úhlů a perspektivy, což u Picassa do té doby nebylo běžné. Ještě větší rozruch než samotné provedení obrazu, způsobil fakt, že na obraze jsou vyobrazeny prostitutky z pařížské Avignonské ulice, nikoli slečny z města Avignon.
Kubismus. Dostupné z: http://fast10.vsb.cz/studijni-materialy/saau/kubismus.html, cit. 20.4. 2020.
[31] *Georges Braque*. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=181, cit. 20.4. 2020.
[32] Tamtéž, cit, 20. 4. 2020.
[33] *Kubismus*. Dostupné z: http://fast10.vsb.cz/studijni-materialy/saau/kubismus.html, cit. 20.4. 2020.
[34] Tamtéž, cit. 20. 4. 2020.

Kubismus se netýkal pouze malířství, ačkoliv zde je jeho vliv nejvíce patrný. Více či méně postihl veškerou uměleckou tvorbu přelomu 19. a 20. století, od literatury až po architekturu.[35]

Na poli literatury se s působením kubismu setkáváme především v poezii. Autoři – básnící využívají slova a slabiky jako vyjádření asociací, nebo pro jejich vzhled, což umožňovalo vytváření kaligramů. Obsah vyjádření jde v tomto případě úplně stranou. Nejvýraznějším představitelem literárního kubismu je bezesporu Guilllaume Appolinaire. Není náhodou, že právě po jeho básni Pásmo, uveřejněné ve sbírce s názvem Alkoholy, je pojmenován literární žánr.[36] Z českých literátu, jež se zabývali kubismem, můžeme jmenovat německy píšícího Franze Kafku.

Nejvýraznější podpis kubismu v českém prostoru lze spatřit bezesporu v architektuře. Nikde jinde na světě bychom nenarazili na stavby pracující právě s tímto uměleckým směrem, tudíž lze v tomto smyslu hovořit o jakési české, potažmo pražské unikum.

Praha se na počátku 20. století stala společenským, kulturním a vzdělanostním centrem, kromě toho se zde mísila mnohonárodnostní atmosféra, která k rázným změnám přímo vybízela.[37] V neposlední řadě byl tento trend značně podpořen faktem, že mnozí umělci byli doslova uchváceni francouzským novým uměním.[38]

Ostré hrany, průniky ploch či krystalické struktury. To jsou základní rysy Českého kubismu.[39] Tento svébytný architektonický sloh je pouze jedním z odrazů působení avantgardních umělců, kteří myšlenky a úvahy o povaze hmoty a geometrickém působení věci ztvárnili do prostorové tvorby.[40]

V roce 1911 byla ustavena Skupina výtvarných umělců, jejímž hlavním protagonistou se stal Malíř Emil Filla. Dalšími významnými členy Skupiny se stali Otto Gutfreund – sochař, malíři Josef Čapek, Vincenc Beneš či Antonín Procházka, architekti a designéři Pavel Janák, Josef Gočár, Vlastislav Hofman, Josef Chochol, teoretik Václav Vilém Štech a řada

---

[35] Šmejdová, Petra: *Literární kubismus a Guillaume Apollinaire*. Dostupné z: https://www.vaseliteratura.cz/dejiny-literatury/939-kubismus, cit. 21. 4. 2020.
[36] Tamtéž, cit. 21. 4. 2020.
[37] *Kubismus*. Dostupné z: http://fast10.vsb.cz/studijni-materialy/saau/kubismus.html, cit. 20.4. 2020.
[38] *Český kubismus a jeho představitelé*. Dostupné z: http://www.czkubismus.cz/cesky-kubismus-a-jeho-predstavitele, cit. 29. 4. 2020.
[39] *Architektura. Kubismus.* Dostupné z: http://www.iluze55.net/maturita/matrialy/10-architektura-kubismus-secese-arteco.pdf, cit. 29.4. 2020.
[40] Mattas – Horáčková, Jana: *Život podle pravítka*. Dostupné z: https://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/zivot-podle-pravitka, cit. 29. 4. 2020.

dalších.[41] Všichni tito čeští kubisté se pokoušeli, každý svým osobitým přístupem, o rozbití konvenčních postupů za pomocí kubistického tvarosloví.[42]

„*Praha se stala opravdovým městem kubismu, kde se stavěly kubistické domy s byty zaplněnými kubistickým nábytkem. Jejich obyvatelé mohli pít z kubistických šálků kávu, dávat do kubistických váz květiny, měřit čas na kubistických hodinách, svítit kubistickými svítidly a číst knihy s kubistickou typografií.*“[43]

Ačkoliv se v českém prostředí projevil kubismus díky Skupině napříč všemi uměleckými obory, nejvíce patrné zůstává jeho působení v oblasti architektury. Největší zásah měla tato architektura pochopitelně především v Praze. Investoři, přátelé a často i sami umělci si nechávali zpracovávat návrhy pro tyto neotřelé residenční, činžovní i rodinné stavby.[44] Hlavními stoupenci architektonického kubismu byli Josef Gočár společně s Pavlem Janákem.[45]

Jako nejvýznamnější pražskou stavbu kubistického slohu můžeme označit Dům U Černé Matky Boží. Tato budova je unikátní zvláště pro kompletní řešení v kubistickém stylu. Nicméně, budova z roku 1912 od architekta Gočára v době svého vzniku, nevzbudila příliš nadšení a někteří radní byli proti její realizaci. Už v době svého otevření tato budova sloužila jako obchodní dům, stejně tak je tomu i dnes. V Domě U Černé Matky Boží se nachází kavárna, jejíž interiér je považován za nejkrásnější dochovaný příklad zcela kubistického interiéru na světě.[46]

Mimopražským realizacím se pak věnoval především architekt Janák, i když ne výlučně. Mezi jeho nejznámější realizace patří část Hlávkova mostu v Praze či úprava barokního průčelí Fárova domu v Pelhřimově. Pavel Janák, ačkoliv právě on je autorem zásadních textů ke kubismu v architektuře, se zapsal do dějin spíše jako představitel rondokubismu či funkcionalismu.[47]

Jak již bylo řečeno, kubismus se v českém prostředí objevuje zejména ve větších městech, především pak v Praze. V době slávy kubistického slohu, bylo pořízení čehokoliv, co neslo

---

[41] *Český kubismus a jeho představitelé.* Dostupné z: http://www.czkubismus.cz/cesky-kubismus-a-jeho-predstavitele, cit. 29. 4. 2020.
[42] Tamtéž, cit. 29. 4. 2020.
[43] Lamač, Miroslav: *Myšlenky moderních malířů*. Praha: Odeon, 1989, s. 396.
[44] *Architektura. Kubismus.* Dostupné z: http://www.iluze55.net/maturita/matrialy/10-architektura-kubismus-secese-arteco.pdf, cit. 29.4. 2020.
[45] *Pavel Janák*. Dostupné z: https://www.bam.brno.cz/architekt/51-pavel-janak, cit. 29. 4. 2020.
[46] *Dům U Černé Matky Boží.* Dostupné z: https://cz.prague-stay.com/lifestyle/clanek/36-prazska-architektura/46-kubismus-a-rondokubismus/181-dum-u-cerne-matky-bozi, cit. 29. 4. 2020.
[47] *Český kubismus a jeho představitelé.* Dostupné z: http://www.czkubismus.cz/cesky-kubismus-a-jeho-predstavitele, cit. 29. 4. 2020.

tento styl, známkou vzdělanosti, prestiže, ale především majetnosti. Vysvětlením je zvláště fakt, že umělců tvořících v tomto kubistickém slohu nebylo příliš a materiály použité k realizaci díla byly luxusní a drahé. Nadto je zde ještě jeden aspekt, který mnohé zájemce odradil. Pohodlí. Sám Václav Vilém Štěch, který si celý svůj byt vybavil právě kubistickým nábytkem, později zmínil, že v takovém bytě se těžce žije.[48] Nejeden kubista, jako příklad můžeme uvést již zmiňovaného Pavla Janáka, se pokoušel o proměnu formy až na hranu konstrukčních, řemeslných a funkčních možností díla.[49]

V době prosazování kubismu v českém prostředí, se sice města značně vyvíjela a měnila, ovšem venkov tak progresivní nebyl. Přesto, že se na vesnici začíná objevovat technický pokrok a nové zemědělské postupy, funkční uspořádání vesnické usedlosti, dvory ani hospodářské stavby se nijak nemění, účel a požadavky stále splňují.[50]

Jestliže však v prvních desítiletích 20. století nové zástavby vznikají, jedná se především o rodinné domky vilkového typu, jednopatrové s podkrovím, které jsou situovány na okrajích venkovských sídel, zřídka kdy v jejich středu. Nová zástavba se nejvíce projevuje v blízkosti městských sídel.[51]

Vznik nových sídel na vesnici v první polovině 20. století byl poměrně ojedinělý, proto je výskyt kubistické stavby v této sídelní jednotce naprostým unikátem.[52] Jedná se o vilu v Lidobřicích u Prahy, kterou si dle návrhu Josefa Gočára nechal postavit v letech 1912 až 1914 velkostatkář Adolf Bauer. Rodinný dům s výraznými kubistickými prvky jak na fasádě – hvězdicové orámování oken a dveří, zešikmené hlavní římsy – tak i v interiéru – zde ne tolik patrný. Dům rodina využívala až do smrti majitele v roce 1929, poté přešel do držení dědice. Další osud vily byl poznamenán židovskými kořeny majitelů, a tak byl protektorátními úřady zabaven, po roce 1948 zde sídlil národní výbor, kadeřnictví i knihovna. V roce 2002 budovu koupila Nadace českého kubismu, která se ujala jednak rekonstrukce vily, ale také vybudování muzea a galerie českého kubismu.[53]

---

[48] Mattas – Horáčková, Jana: *Život podle pravítka*. Dostupné z: https://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/zivot-podle-pravitka, cit. 29. 4. 2020.
[49] *Český kubismus a jeho představitelé*. Dostupné z: http://www.czkubismus.cz/cesky-kubismus-a-jeho-predstavitele, cit. 29. 4. 2020.
[50] *Vesnická architektura 1. poloviny 20. století. Výzkum, dokumentace, ochrana.* Dostupné z: http://previous.npu.cz/download.php?FNAME=1189672477.upl&ANAME=akce070913bures-vesnice.pdf, cit. 29. 4. 2020.
[51] Kovářů, Věra: *Venkovský dům z počátků 20. století na Moravě, obecné a specifické znaky.* In: Vesnická architektura 1. poloviny 20. století. Výzkum, dokumentace, ochrana. Praha: Národní památkový ústav, 2008, s. 4.
[52] *Bauerova vila*. Dostupné z: http://www.nck.cz/bauerova-vila/, cit. 29. 4. 2020.
[53] Sborwitz, Michal – Sborwitzová, Marie: *Rekonstrukce Bauerovy vily v Lidobřicích*. Dostupné z: https://www.archiweb.cz/b/rekonstrukce-bauerovy-vily-v-libodricich, cit. 29. 4. 2020.

„Názorová diferenciace protagonistů českého kubismu se postupně prohlubovala a rozpad Skupiny se urychlil nástupem první světové války v roce 1914. Třebaže kubistické období trvalo velmi krátce, ovlivnilo české umění na dlouhou dobu.“[54]

b. Rondokubismus

Obloučkový styl, obloučkový dekorativismus, obloučkový kubismus, barevný svéráz, poválečný eklekticismus, národní sloh, národní dekorativismus, český dekorativismus, sloh popřevratový, lípaný styl, art deco, sloh Legiobanky. Všechny tyto pojmy koexistují a znamenají v podstatě jediné – rondokubismus.

Nejednoznačnost pojmu vystihuje i poválečnou atmosféru na poli historiografie umění. Akademická obec se nedokázala shodnout na ukotvení a pilířích, které by jasně definovali tento architektonický styl. Mnozí se domnívali, že jde pouze o retrospektivní uchopení kubismu, tedy o jeho další vývoj. Avšak výrazné změny v barevnosti a v dekorativismu tento názor zpochybňují.[55]

Mnozí historici a kritici umění odmítají fakt, že by rondokubismus přejímal etnografické vzory, nebo se snad jakkoliv podřizoval lidovému umění. Antonín Matějček o lidovém umění dokonce tvrdí, že to je pouhým derivátem umění vysokého, a nelze v něm proto žádný inspirační zdroj hledat.

Jedním ze stoupenců teorie, že rondokubismus částečně vychází z lidové kultury, je architekt Jan Koula, mimo jiné i zastánce historismu. Koula se domnívá, že národní kultura se nemůže vyvíjet bez znalosti svérázu[56], včetně důkladné znalosti jeho zdrojů. V podobném smyslu se vyjadřoval i Pavel Janák, který zdůrazňoval nutnost pochopení místní tradice, pomocí které lze následně porozumět i místní architektuře. *„Architekt se měl stát básníkem svého domova, který by osvětově šířil národní ideály.“*[57]

---

[54] *Český kubismus a jeho představitelé*. Dostupné z: http://www.czkubismus.cz/cesky-kubismus-a-jeho-predstavitele, cit. 29. 4. 2020.

[55] Hnídková, Vendula: *Rondokubismus versus národní styl*. Umění: časopis Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky 1, 2009, s. 74.

[56] Svéráz. Svéráz vznikl jako reakce na potřebu národního sebeurčení v náročném období 1. světové války. Jeho základním znakem se v počátcích 20. století stal lidový dekor.
Letoráz, šohajky, „selčičky“ s holubičkou – jaký byl československý svéráz? Dostupné z: https://plzen.rozhlas.cz/letoraz-sohajky-selcicky-s-holubickou-jaky-byl-ceskoslovensky-sveraz-7630728, cit. 1. 5. 2020.

[57] Hnídková, Vendula: *Rondokubismus versus národní styl*. Umění: časopis Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky 1, 2009, s. 75.

Společně s Janákem prosazoval potřebu nalezení národní identity i Josef Gočár. Oba svou inspiraci hledali především ve slovanském folkloru.[58]

Rondokubistický sloh se v české architektuře objevuje mezi lety 1918–1924. V určitých principech navazuje na předešlý kubismus, v mnohém se výrazně liší a posouvá.

Ačkoliv, jsou oba styly na první pohled naprosto odlišné, o spojitosti mezi nimi nelze pochybovat. Zatímco kubismus pracuje s tvary vycházejícími z podoby krystalu, pomocí čehož se snaží dosáhnout čistoty, rondokubismus se obrací k formám kruhovým a kulatým, čímž cílí na plastičnost vyjádření. Agresivní dynamika hmoty, jež byla pro kubismus také tolik typická, je vystřídána dynamikou projevující se spíše v kreativitě tvůrce.

Společným prvkem obou těchto architektonických směrů zůstává i přes značný vývoj směřování plastičnosti stavby do průčelí objektu. Dalším rysem, který se opakuje napříč obdobími, je tendence, která odmítnutá uznat účel, kterému by architektura měla sloužit.[59]

Pro svou typickou barevnost a měkkost působí rondokubismus značně folkloristicky. Využívá se palety ve škále vysoce kontrastních barev červených a bílých odstínů, a právě pro onu barevnost a typickou dekorativnost, bývá rondokubismus často považován za oficiální český architektonický styl.[60]

Studie, jež dokládají existenci rondokubistických vlivů na vesnici a v malých městech, začal ve své době hojně publikovat Zdeněk Wirth i Vilém Václav Štech. Oba se shodují, že to byla válka, která podnítila lidovou tvořivost. Wirth si pak všímá schopnosti lidovou tvořivostí zjednodušit, přeformovat a využít libovolných prvků a materiálů k dosažení účinku.[61]

Půda je v této věci určitým symbolem lidské jistoty. Společenský podklad, místní tradice, symboly. Půda tvoří národní vědomí, a pokud jsou k ní lidé připoutáni hmotnými statky, jsou skutečným mravním celkem a ideálem doby.[62]

Realizací v tomto duchu bylo v poválečných letech potřeba, neboť sociální a ekonomická situace vyžadovala další rozvoj periferií měst, někdy označovaných také jako zahradní města, a dále pak i modernizaci venkova. Jako vhodné řešení se uplatnilo využití prvků

---

[58] Sedlářová, Petra: *Český kubismus v architektuře.* Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra občanské výchovy, 2010, s. 22.

[59] Gabrielová, Jana: *Kubistická architektura a plastika jako umělá morfologie mimořádnosti s dominantní reprezentační funkcí.* Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2008, s. 31.

[60] Sedlářová, Petra: *Český kubismus v architektuře*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra občanské výchovy, 2010, s. 23.

[61] Chlanta, Vladyslava: *Hledání národního stylu v rozmezí let 1880–1925*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2013, s. 56.

[62] Štech, Vilém Václav: *Včera*. Praha: J. Štenc, 1921, s. 208.

české chalupy, což se projevuje především v průčelí staveb. Dekorativnost a užití dalších prvků lidového řemesla pak hodnoty češství pouze podtrhlo.[63]

c. Funkcionalismus

Funkcionalismus, jak samotný název napovídá, směřuje důraz především k funkci objektu. Počátky funkcionalismu jsou spojovány s významný francouzským architektem a malířem švýcarského původu, Charlesem Le Corbusierem. Tento architekt činný zejména ve 20. letech 20. století kladl v moderním stavitelství velký důraz na zdravé, hygienické, a především pak levné bydlení, které bude dostupné všem vrstvám obyvatelstva bez ohledu na jejich sociální postavení. Byl velkým zastáncem takzvaného slunečního města, kde každému obyvateli přísluší nárok na stejnou dávku slunečního svitu denně. Aby bylo možné tento požadavek zajistit, navrhoval regulovat stavbu jednotlivých domů, místo toho se zaměřit na výstavbu vysokých domů pro tisíce lidí a volné plochy využít k výsadbě zeleně.[64] Ačkoliv nelze Karla Teige považovat za architekta, nýbrž za avantgardního kritika, umělce a spisovatele, právě díky němu se ohlas funkcionalismu uchytil i v tehdejším Československu. Jeho ohlasy a reakce na působení tohoto architektonického slohu odbornou veřejností silně rezonovali, je tak právem označován za mluvčího české architektonické avantgardy meziválečného období. Ačkoliv stejně jako Corbusier viděl budoucnost architektury právě ve funkcionalismu, nebál se tento sloh také kritizovat. Jedna z jeho kritik publikovaných časopise Stavba směřovala k vědeckosti architektury. Dle Teige skončila éra, v níž se architektura považovala za druh umění a seberealizace, nastává doba, kdy je potřeba k architektuře přistupovat jako k vědecké disciplíně a opírat ji o poznatky z oborů jako jsou fyzika, medicína, chemie či hygiena. Nicméně nelze opomenout fakt, že Karel Teige byl levicově orientovaný marxista, který ve funkcionalismu viděl potenciál, díky kterému bude posilována socialistická idea.[65]

---

[63] Chlanta, Vladyslava: *Hledání národního stylu v rozmezí let 1880–1925*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2013, s. 75.
[64] Boudníková, Alena: *Funkcionalistická architektura v Ústí nad Labem*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2011, s. 13.
[65] Tamtéž, s. 15.

Architektura funkcionalismus se v Československu nijak zvlášť nelišila od té světové. Hlavní podnět pro zdejší uměleckou tvorbu vysílala Paříž, která se stala hlavní centrem průlomových myšlenek funkcionalismu především díky Corbusierovi.[66]
Celkově bychom mohli funkcionalistickou tvorbu v ČSR definovat následovně. Pokud bychom hovořili o vizuální podobě této architektury, pak se drží čistých geometrických linií, fasáda je nejčastěji jen hladce omítnutá, případně doplněna keramickým obkladem či pálenou cihlou.
„Program funkcionalismu je založen na předpokladu, že „forma následuje funkci". V materiálové rovině se jedná o využití nových technologií, především využití výrobků ze sériové průmyslové výroby. Upuštěno má být od samoúčelných dekorativních prvků s vírou, že estetické působnosti lze dosáhnout jasností a věcností formy."[67]

Období mezi dvěma světovými válkami, 20. až 30. léta minulého století, znamenalo pro Československé stavitelství nebývalí úspěch nejen u nás, ale i ve světě. Čeští architekti byli považováni za světovou špičku ve výstavbě funkcionalistických staveb. V mnoha městech vznikali celé kolonie těchto staveb v progresivním a svěžím architektonickém stylu. Nejvýznamnějším centrem funkcionalismu v českém prostoru je bezesporu Brno. To jednak potřebovalo vyřešit otázku nedostatku bydlení pro nové obyvatele, ale především usilovalo o vydobytí patřičného renomé k naplnění titulu moravské metropole. Kromě nespočtu bytových domů nesmíme opomenout ani vilu Tugendhat či kavárnu Era.[68]

Co se týče městského prostředí a výstavby funkcionalistických staveb, trend je jasný. Nicméně i v případě, že bychom přihlédli k venkovu či městským periferiím, i zde je vliv funkcionalismu patrný. Zatímco ve městech vznikalo bydlení dostupné pro sociální třídy bez rozdílu, venkov se v tomto ohledu zcela lišil. Průmyslníci, podnikatelé, bohatá třída – pro tuto vrstvu vznikali stavby ve funkcionalistickém stylu na vesnici nejčastěji. Typickým příkladem může být vila navržená architektem Adolfem Loosem pro průmyslníka Viktora Bauera v Hrušovanech u Brna. Jednopatrový dům z roku 1918 je komplexním dokladem

[66] Pavlíček, Tomáš: *Architektura 1. poloviny 20. století v západní části Ústeckého kraje: Vývoj, rozbor a výtvarně pedagogické využití*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Fakulta užitého umění a designu, 2005, s. 43.
[67] Šlapeta, Vladimír – Jandáček, Václav: *Český funkcionalismus*. Brno: ExpoData, 2004, s. 5.
[68] Pažourek, Vojtěch: *Brněnský funkcionalismus jako téma do výuky*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta 2014, s. 19.

funkcionalismu. Od využití obytných prostor, vnějšího rázu budovy, nábytku, až po řešení zahrady. Vše podléhá funkcionalistickým principům, jak bylo typické pro Loose.[69]

Dalším z příkladů zasazení funkcionalistické stavby do rázu vesnice může být rodinná vila ve Střelicích. Tato stavba, situována v husté zástavbě uprostřed obce, byla postavena pro litovelského podnikatele okolo roku 1923. Obytný dvoupatrový dům s výrazným průčelím, doplněným trojicí atypických čtvercových oken a hladkou fasádou. Co se týče stavebních zásahů provedených na tomto domě, můžeme zmínit pouze výměnu omítky v druhé polovině 20. století. Dům je od svého vzniku nepřetržitě obýván.[70]

[69] *Loosova vila – dům Viktora Bauera*. Dostupné z: https://hrusovanyubrna.cz/index.php/pametihodnosti/108-loosova-vila-dum-viktora-bauera, cit. 30. 4. 2020.
[70] Scholler, František, Střelice, 7. 3. 2020.

VII. Druhá polovina 20. století a klíčové stavební styly v kontextu kulturních, politických a sociálních proměn vesnice

a. Socialistický realismus

V tehdejším Československu používaný název sorela vznikl, podle počátečních písmen slov socialistický realismus.[71]

Krátce po únorovém převratu se po rozsáhlé diskuzi o jednotícím principu umělecko-politické doktríny institucionalizoval socialistický realismus. Především v první polovině padesátých let jeho využívání režim přímo vynucoval, ani architektura nebyla výjimkou.

Pozice československých architektu nebyla v tomto období jednoduchá. Museli nadřadit obecně prospěšné blaho nad své individuální zájmy, a přizpůsobit se tradicím a postupům, jež byly diktovány státem.

Smyslem sovětského umění bylo dát všem prvkům umění socialistickou podobu a řád. S tím souvisí i zavedení některých uměleckých forem – v literatuře se prosazuje budovatelský román, stavitelství hledá inspiraci v historismu. Právě historismus byl pro architekturu 50. let naprosto klíčovým principem. Urbanismus v několika posledních stoletích prošel bouřlivým vývojem díky velkému rozvoji měst, nicméně největší změny dosáhl československý urbanismus v období 40. až 50. let 20. století.[72]

Spolu s tržním hospodářstvím zanikli i drobní stavební investoři a projektovou a investiční činnost sjednotil pomocí družstev a státních podniku sám stát, čímž vznikly podmínky pro zakládaní staveb a celých měst ve velkém měřítku.

Z urbanistického hlediska bylo dobovým ideálem obrovské město plné zeleně disponující množstvím dostupných služeb a občanské vybavenosti, včetně prostoru, který by umožňoval veřejné shromažďování.[73] Základními kompozičními principy v tomto prostoru jsou pravoúhlost a symetrie, které historicky vychází z urbanistických teorií renesančních utopistů. Výstavba nových socialistických měst měla podpořit a stát se pomyslnou uměleckou přehlídkou režimu.[74]

Teze socialistického realismu vyžadovaly, aby v nových sídelních útvarech začal dominovat městský prostor, jasně ohraničený, prostý izolovaných staveb a rodinných domů

[71] Sorela. Dostupné z: http://sorela.info/, cit. 30. 4. 2020.
[72] Halík, Pavel: *Ideologická architektura*. Umění 5, 1996, s. 438-460.
[73] Pechník, Ondřej: Havířov – skanzen komunismu? Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2015, s. 17.
[74] Sedláková, Radomíra: *20. století české architektury: základní kameny společnosti*. Praha: Titanic, 2006, s. 132.

- prostor společný všem lidem.[75]

Terezie Petišková dělí vývoj výtvarného umění za komunistické totality na několik etap. První socialisticko-realistická probíhala mezi léty 1948 a 1956. Lze ji ještě dále dělit na období nástupu a koexistence moderny a stalinistické sorely z let 1945 až 1948, období ortodoxního fanatického socialistického realismu pod vedením Gustava Bareše z let 1949 až 1951 a dobu pomalého uvolňování mezi léty 1952 až 1956. Následovala ji etapa obnovy moderny odstartovaná Chruščovovou kritikou kultu osobnosti. Na ni navázala etapa mezinárodního stylu, na jejímž počátku stálo slavné EXPO 1958 v Bruselu a u jejího konce okupace vojsky Varšavské smlouvy v srpnu roku 1968. Od roku 1969 do roku 1989 pak proběhla závěrečná etapa takzvané ideologické kultury.[76]

Budovy stavěné ve stylu socialistického realismu byly nazývány takzvanou Stalinistickou architekturou. Nelze hovořit o stylu, který by měl jistý charakteristický vzhled, ale byl to spíše efekt, skrz který docházelo ke zobrazení státu přes budovy, které vyjadřovaly, jak silná moc státu je. Stát schvaloval všechny vizuální detaily staveb, což velmi ovlivnilo práci architektů, kteří spíše, než na své postavené stavby vzpomínaly na ty, které postavit nemohli.[77]

Typickým znakem staveb ve stylu sorely – socialistického realismus, je větší množství pater a velká rozloha objektu. Zdobnost se pak projevuje v prvcích národního a budovatelského stylu. Barevnost staveb se drží pískových a okrových odstínů v kombinaci s bílou či šedou barvou. Stavby v tomto stylu, co se týče zdobnosti, vychází ze zásad obvyklých pro architekturu s bohatou zdobností. Proto se můžeme setkat s malbami na stěnách, sgrafity, plastiky figur nebo plastickým zobrazením ploch.[78]

Pokud odhlédneme od města k vesnici, i zde byl patrný zásadní vliv sorely na celkový ráz vesnice. Přípravy ke změnám, obohacené nadšením z přicházející nové progresivní etapy dějin, sdílel nejeden literát. Zmínit tak například můžeme Ladislava Štěpánka, který se o budování nové lepší socialistické vesnice rozepsal v časopise Český lid v roce 1960.

---

[75] Strakoš, Martin: *Nová Ostrava a její satelity.* Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, 2010, s. 166.
[76] Tamtéž, s. 12.
[77] Křenková, Helena: *Socialistický realismus v architektuře měst severní Moravy.* Ostrava: Vysoká škola báňská, Technická univerzita Ostrava, 2013, s. 8.
[78] Tamtéž, s. 9.

Už od dob první republiky se venkov toužil vyrovnat městu, ovšem finanční náročnost pořízení takového trendu to nedovolovala. Dle Štěpánka se i obyčejný rolník dočká díky socialistickému státu pořízení lepšího bydlení.[79]

Vliv sorely nezůstal snad nikde bez odezvy. Vznikaly celé vesnice i města v duchu socialistického realismu, které měli za cíl v očích obyvatel stát a Sovětský svaz vykreslit jako ideální řešení pro život.[80]

Obec Střelice dodnes skýtá hned několik dokladů socialistického realismu. Jmenovat můžeme kulturní dům Sokol z roku 1982, nákupní středisko Jednota, které bylo v obci otevřeno v březnu roku 1984, a i další prvky sorely, které se vyskytují, dnes již jako jednotlivé fragmenty, na rodinných domech.

Sokolovna a rodinný dům ve Střelicích jsou zdobeny, pro sorelu typickým, sgrafitem od Františka Flášara[81]. Sgrafito na budově Sokolovny[82] představuje historizující motiv posilující národní cítění. Naopak sgrafito, které zdobí průčelí rodinného domu[83], je tvořeno motivem Diany na lovu, což bylo jednak přání majitele stavby[84], ale současně je tento motiv považován za buditelský symbol.

Prvky historismu v průčelí domu lze nalézt na budově Sokolovny. Mimoto tato stavba splňuje zásady barevnosti staveb socialistického realismu.

Další výraznou střelickou stavbou ve stylu sorely je realizace vícegeneračního domu[85] z roku 1982. Rodinná dvouposchoďová stavba, fasáda je kombinací červené a pískové barvy.[86]

Co se týče obchodního domu Jednota[87], ta splňuje jak barevnost, tak i jemnost vzhledu.

Ačkoliv lze snadno určit počátek působení sorely v Československu, najít jasný konec tohoto stylu je poměrně obtížné. Socialistický realismus koexistoval s Komunistickou stranou v různých intenzitách a podobách až do roku 1989, kdy s pádem komunismu mizí i sorela.[88]

---

[79] Štěpánek, Ladislav: *Lidové stavby a nová socialistická vesnice*. Český lid 3, 1960, s. 130.
[80] Křenková, Helena: *Socialistický realismus v architektuře měst severní Moravy.* Ostrava: Vysoká škola báňská, Technická univerzita Ostrava, 2013, s. 8.
[81] František Flášar. 23. 3. 1903 – 20. 2. 1989. Malíř a grafik.
[82] Příloha 3, 4.
[83] Příloha 6.
[84] Spurná, Markéta. Střelice, 12. 3. 2020.
[85] Příloha 7.
[86] Klausová, Hana, Střelice, 12. 3. 2020.
[87] Příloha 5.
[88] Křenková, Helena: *Socialistický realismus v architektuře měst severní Moravy.* Ostrava: Vysoká škola báňská, Technická univerzita Ostrava, 2013, s. 12.

b. Bruselský styl

Po světové výstavě v Bruselu zlidovělo označení bruselský styl natolik, že jiný název pro tuto éru neexistuje. Tento termín je navíc československé specifikum. Nakolik se tento nový „styl“ projevil v životech lidí a jednalo se opravdu o nový styl? Světová výstava Expo 58 zůstává těmito otázkami stále opředena.

Období po světové výstavě v Bruselu lze charakterizovat jako dobu plnou optimismu, nadšení z technického pokroku i víry v lepší budoucnost. Konec padesátých let s sebou přinesl ekonomický i technický pokrok, řadu nových výrobků a ke změnám došlo i v každodenním životě obyvatelstva. V mnoha podnicích a továrnách byla obnovena standartní pracovní doba a charakter práce. S tím souvisí fakt, že lidé získali více volného času, což způsobilo jisté změny v jeho trávení spojené s cestováním. Rovněž došlo ke změně životního stylu v oblasti bydlení či stravování.[89]

V Československu se největšího ohlasu bruselské výstavy dostalo architektuře. *„Pro „bruselskou architekturu“ se stala příznačná emocionální působivost a expresivní vyjádření celé stavby, a to jak tvarem nebo použitými materiály, tak i prostorovým a konstrukčním řešením“*[90]

Z materiálů se začalo výrazně prosazovat sklo. Na fasádách, mozaikách, vitrážích, reliéfech či neonových světlech sloužících jako reklama. Využívány byly také produkty keramiky, ale i plastické hmoty, umakart, eternit, vlnitý plech nebo barevně výrazné nátěry. Po stránce dynamické se výrazně proměnila také kompozice staveb, v tomto směru se začalo prosazovat využití geometrických tvarů – lichoběžníky, trojúhelníky, spirály či paraboly. Pro konstrukce staveb bylo využíváno lanové střechy, skořepinové klenby, závěsné skleněné fasády, konstrukce z předpjatého železobetonu, ale také panely z betonu, plechu, pěnoskla nebo umělých hmot.[91]

V době kolem 60. let 20. století vzniká projekt na rodinný dům typu V, lidově nazývaný šumperák. Josef Vaněk, autor tohoto fenoménu, se v té době přestěhoval za prací do Šumperka, kde projekt také vznikl. Šumperák se dočkal nebývalé obliby, která byla způsobena hned několika faktory – cena, vzhled, dostupnost. Projekt Vaněk prodával za

---

[89] Kramerová, Daniela (kol.): *Bruselský sen: československá účast na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let*. Praha: Arbor vitae, 2008, s. 201.

[90] Čehová, Michaela: *Historie a kulturní význam světových výstav*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Katedra filosofie, 2013, s. 39.

[91] Kramerová, Daniela (kol.): *Bruselský sen: československá účast na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let*. Praha: Arbor vitae, 2008, s. 235.

842 Kčs, přičemž cena výsledné realizace se pohybovala kolem 100 000 – 200 000 Kč. Sám Vaněk udával, že při stavbě svépomocí, cena nepřekročí hranici sta tisíc korun.[92]

„Hlavní vchod je v přízemí, kde je řešena hospodářská část, to jest garáž, která slouží současně jako domácí dílna, prádelna, kotelna se sušárnou sklípek na ovoce, brambory, závětří, schodiště a krytá terasa. V závětří je zabudovaná vestavná skříň, která ze zadní části je opatřena heraklitem 2, 5 cm silným pro omítku. V prvním patře je vlastní bytová jednotka, která se skládá z předsíně, WC, koupelny, kuchyňského koutu, spíže, jídelny, obývacího pokoje, ložnice, dětského pokoje a balkonu. V předsíni je rovněž zabudovaná vestavná skříň.“[93]

První šumperák s typicky průběžným balkonem byl postaven roku 1966 ve vesnici nedaleko Šumperka. Postupně vznikaly celé ulice a městské čtvrti vystavěné pouze z těchto rodinných domů typu V. Nejrozšířenější jsou však v okolí Šumperka.[94]

Na tvarovou specifičnost a jistou odlišnost od zboží běžného v Československu, bylo poukazováno již při konání výstavy. Díky úspěchu československé expozice v Bruselu zájem o výrobky rostl. Často tedy docházelo k tomu, že si lidé vyráběli svépomocí něco podobného bruselským výrobkům, a to jak v drobné nábytkové tvorbě, tak zejména ve výmalbě a vnitřní dekoraci interiérů. Na zdech se začaly objevovat geometrické tvary, v exteriéru pak našly tyto tvary uplatnění především při výrobě brankových a plotových mříží. Zejména v interiérech pak často docházelo ke kombinaci novinek pod vlivem bruselské výstavy se starším zařízením bytu či domu. V tomto směru se v odborné literatuře často hovoří o bruselské produkci v souvislosti s lidovým uměním jako o „fenoménu v oblasti moderního kýče“[95]

Výroba brankových a plotových mříží svépomocí se zbytků a odpadových materiálů je v mnoha případech na vesnici viditelná dodnes. Plot[96], který se nachází v obci Střelice u rodinného domku, vznikl kolem roku 1970. V případě tohoto plotu se jedná o zbytky

[92] Kaněv, Bára: „Rodinné domy typu V“ v Šumperku a osobnost Josefa Vaňka. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2016, s. 17.
[93] Tamtéž, s. 18.
[94] Vodňanský, Tomáš: *Žádný originál. Mnoho variant. Šumperáky prozrazují, kdo jsou jejich majitelé*. Dostupné z: https://vltava.rozhlas.cz/zadny-original-mnoho-variant-sumperaky-prozrazuji-kdo-jsou-jejich-majitele-8138414, cit. 2. 5. 2020.
[95] Čehová, Michaela: *Historie a kulturní význam světových výstav*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Katedra filosofie, 2013, s.42.
[96] Příloha 8.

z vysekávání součástek z pásu plechu z uničovské strojírenské firmy Unex.[97] Obdobných variací plotů vzniklo v Československu nespočet, dnes je to doklad fenoménu kutilství.[98] Jistou obdobou plotů může být i balkonové zábradlí[99], pro které majitelé čerpali inspiraci na cestách Rakouskem a posléze si podobné doma svépomocí vytvořili.[100] Podobným příkladem jsou vrata, jejichž horní část je zdobena vzorem, nápadně se podobající bruselskému stylu. I zde se autor nechal inspirovat a svépomocí vrata upravil.[101]

c. Brutalismus

Moderní architektonický styl, který svůj vrchol zažíval v letech 1954–1970. Název vychází z francouzského béton brut, což bychom volně přeložili jako drsný beton.

Tento styl vznikl v 50. letech v Anglii a je reakcí na čisté linie architektury první poloviny 20. století. Mezi znaky brutalismu patří záměrná konstrukční pravdivost, extrémní přiznání materiálů a obslužných prvků, ale také inženýrské sítě a různá potrubí. a také požadavek na pádný, jednoznačně zapamatovatelný architektonický výraz. Brutalismus je v podstatě reakcí mladých architektů, kteří se snaží svojí tvorbou vymezit proti takzvaným starým architektům, zejména však Corbusierovi. Pro vymezení využili výrazného a snadno zapamatovatelného slohu.[102]

Brutalismus je architektonický styl bohatý na opakování, podobně jako modernismus či minimalismus. Koncepce opakování je zde rozvíjena autorskými vstupy v podobě pilířů a štítů, které jsou často odlévány do dřevěného neopracovaného bednění, díky čemuž beton získá hrubý vzhled.

Brutalismus není mechanicky aplikovatelným systémem pravidel. Brutalistické stavby jsou naopak vždy výrazně autorským a tvůrčím počinem a mají proto známky jisté exkluzivity.[103] Právě kvůli svojí neotřelosti vyvolávají mnohé debaty o estetické hodnotě.

---

[97] Spurná, Markéta. Střelice, 12. 3. 2020.
[98] Kubánek, Michal: *Ploty, kroje strojírenství*. Dostupné z: https://www.vice.com/cs/article/vvg8k9/ploty-kroje-strojirenstvi, cit. 1. 5. 2020.
[99] Příloha 9, 10.
[100] Spurná, Markéta. Střelice, 12. 3. 2020.
[101] Příloha 11, 12.
[102] Janda, Martin: *Obrazem: architektonický styl plný betonu*. Dostupné z: https://21stoleti.cz/2017/05/12/obrazem-architektonicky-styl-plny-betonu/, cit. 1. 5. 2020.
[103] *Brutalismus*. Dostupné z: https://www.wikiwand.com/cs/Brutalismus, cit. 2. 5. 2020.

Obchodní dům Kotva, hotel Intercontinental nebo karlovarský Thermal. Nejznámější české projekty ve stylu brutalismu, které však trpí tím, že díky své rozporuplnosti, kterou vzbuzují, se je dosud nepodařilo uznat za kulturní památku.[104]

V českém prostředí vzniklo jen málo staveb v brutalistním slohu, o to víc je zajímavé, že v roce 1971 vznikl v obci Senetářov brutalistní kostel. Vysvětlení nabízí sám architekt této stavby, Ludvík Kolek, který zmiňuje, že senetářovský kostel z betonu a skla u místních, a zejména pak u věřících, budí dojem lodi, která pluje.[105]

[104] Racková, Kateřina: *Estetika brutalismu a hotel Intercontinental*. Dostupné z: https://www.prahaneznama.cz/nezarazene/estetika-brutalismu-a-hotel-intercontinental/, cit. 2. 5. 2020.
[105] *Unikátní kostel postavili za totality. Úředníci si stavby nevšimli.* Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/architektura/unikatni-kostel-postavili-za-totality-urednici-si-stavby-nevsimli.A110715_160409_architektura_rez, cit. 3. 5. 2020.

VIII. Závěr

V předkládané bakalářské práci jsem se věnovala architektuře ve vesnickém prostředí a faktorům, které na její vývoj působí. Dle mého názoru je práce podložena řadou významných zdrojů, které poskytují dobrý teoretický základ pro uchopení tématu.

Ačkoliv vzorek sebraných dat nelze generalizovat, považuji jej za relevantní a pro představení dané problematiky dostačující.

I přes to, že snaha postihnout architektonické řešení druhé poloviny 20. století ovlivněné ideologickými a společenskými zvraty, se v některých směrech ukázala jako těžce uchopitelná, zejména sloh brutalistní, o to větší pozornosti jsem věnovala ostatním prvkům. Co se týče současné vesnice a její podoby, nejsilnějšího ovlivnění se dočkala s působením socialistického realismu. Zde je patrné, že snahy komunistického režimu byly mířeny správným směrem, a vesnice je ve velké míře přijala.

I přes to, že architektura a zájem o ni vychází především ze principu dějin umění a estetiky, považuji tento koncept relevantní i pro etnologické zkoumání, zvláště, jedná-li se o architekturu zkoumanou v prostoru vesnice, což je v mém případě ještě navíc podpořeno zapojením obyvatel do výzkumu.

Ačkoliv se mi podařilo práci podložit relevantními zdroji, všimla jsem si, že je jen málo studií, publikací a zdrojů, které by se komplexně zabývali architektonickým rázem vesnice ve 20. století.

Svou práci, i přes upuštění od některých vytyčených požadavků, považuji za dobrý teoretický základ pro další, rozsáhlejší a v mnohých tezích zdatnější výzkumná šetření.

IX. Resumé

The bachelor thesis reflects the projection of ideological principles on the constructional culture and the public space of the village while primarily focusing on the area of the Czech Republic during the second half of the 20th century.

The thesis is divided into several chapters. The first part of the thesis is aimed to enlighten the reader with three basic terms – ideology, urbanism, a village. This synoptical delimitation of the terms allows the reader to comprehend the following chapters of the thesis.

The following chapter summarizes the evolution and development of the political, social, and ideological events that took place in the Czech countryside. This chapter reflects the course of happenings during the turn of the 19th and 20th century up until the present time. The chapter also takes into consideration each specific phases and key moments of the development of the village that took part in the said era.

The chapter that helps the reader create a certain synopsis of the development of architecture in the first half of the 20th century is named *„Ohlédnutí za českými architektonickým stylem 1. poloviny 20. století“*.

This chapter operates with three architectonic styles which were most influential for the appearance of modern villages, towns, and cities. The mentioned styles are cubism, rondocubism, and functionalism.

The fundamental part of this bachelor thesis introduces constructional and apartment culture which was influenced by a specific desire to subordinate the construction to the system or the context of its specific era. This phenomenon is presented on the example of the Střelice u Uničova village. The field research which included interviews with the owners of the chosen architectural subjects and photographic documentation was as well held in the area of the village.

X. Použité prameny a literatura

Literatura

Boudníková, Alena: *Funkcionalistická architektura v Ústí nad Labem*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2011.

Čechová, Michaela: *Historie a kulturní význam světových výstav*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Katedra filosofie, 2013.

Gabrielová, Jana: *Kubistická architektura a plastika jako umělá morfologie mimořádnosti s dominantní reprezentační funkcí.* Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2008.

Halík, Pavel: *Ideologická architektura*. Umění 5, 1996, s. 438−460.

Hnídková, Vendula: *Rondokubismus versus národní styl*. Umění: časopis Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky 1, 2009.

Chlanta, Vladyslava: *Hledání národního stylu v rozmezí let 1880–1925*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2013.

Kaněv, Bára: *„Rodinné domy typu V“ v Šumperku a osobnost Josefa Vaňka*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2016.

Kovářů, Věra: *Venkovský dům z počátků 20. století na Moravě, obecné a specifické znaky.* In: Vesnická architektura 1. poloviny 20. století. Výzkum, dokumentace, ochrana. Praha: Národní památkový ústav, 2008, s. 7−16.

Kramerová, Daniela (kol.): *Bruselský sen: československá účast na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let*. Praha: Arbor vitae, 2008, s. 201.

Křenková, Helena: *Socialistický realismus v architektuře měst severní Moravy.* Ostrava: Vysoká škola báňská, Technická univerzita Ostrava, 2013.

Lamač, Miroslav: *Myšlenky moderních malířů*. Praha: Odeon, 1989.

Pavlíček, Tomáš: *Architektura 1. poloviny 20. století v západní části Ústeckého kraje: Vývoj, rozbor a výtvarně pedagogické využití*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Fakulta užitého umění a designu, 2005.

Pažourek, Vojtěch: *Brněnský funkcionalismus jako téma do výuky*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta 2014.

Pechník, Ondřej: *Havířov – skanzen komunismu?* Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2015.

Perlín, Radim: *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Obec a finance 2, 2010, s. 4.
Sedláková, Radomíra: *20. století české architektury: základní kameny společnosti*. Praha: Titanic, 2006, s. 132−140.

Sedlářová, Petra: *Český kubismus v architektuře*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra občanské výchovy, 2010.

Strakoš, Martin: *Nová Ostrava a její satelity.* Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, 2010.

Šaradín, Pavel: *Historické proměny pojmu ideologie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001.

Šlapeta, Vladimír – Jandáček, Václav: *Český funkcionalismus*. Brno: ExpoData, 2004.

Štech, Vilém Václav: *Včera*. Praha: J. Štenc, 1921.

Štěpánek, Ladislav: *Lidové stavby a nová socialistická vesnice*. Český lid 3, 1960.

Online zdroje

Architektura. Kubismus. Dostupné z: http://www.iluze55.net/maturita/matrialy/10-architektura-kubismus-secese-arteco.pdf, cit. 29.4. 2020.

Bauerova vila. Dostupné z: http://www.nck.cz/bauerova-vila/, cit. 29. 4. 2020.

Brutalismus. Dostupné z: https://www.wikiwand.com/cs/Brutalismus, cit. 2. 5. 2020.

Český kubismus a jeho představitelé. Dostupné z: http://www.czkubismus.cz/cesky-kubismus-a-jeho-predstavitele, cit. 29. 4. 2020.

Drda, Adam: *Kolektivizace venkova – širší souvislosti. Základní mezníky vývoje českého venkova od roku 1918.* Dostupné z: http://www.totalita.cz/kolekt/kolekt_txt_001.php, cit. 15. 4. 2020.

Dům U Černé Matky Boží. Dostupné z: https://cz.prague-stay.com/lifestyle/clanek/36-prazska-architektura/46-kubismus-a-rondokubismus/181-dum-u-cerne-matky-bozi, cit. 29. 4. 2020.

Georges Braque. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=181, cit. 20.4. 2020.

Hudečková, Helena: *Vesnice*. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Vesnice, cit. 11. 5. 2020.

Janda, Martin: *Obrazem: architektonický styl plný betonu*. Dostupné z: https://21stoleti.cz/2017/05/12/obrazem-architektonicky-styl-plny-betonu/, cit. 1. 5. 2020.

Kubánek, Michal: *Ploty, kroje strojírenství*. Dostupné z: https://www.vice.com/cs/article/vvg8k9/ploty-kroje-strojirenstvi, cit. 1. 5. 2020.

Kubismus a rondokubismus. Dostupné z: https://cz.prague-stay.com/lifestyle/kategorie/36-prazska-architektura/46-kubismus-a-rondokubismus, cit. 20. 4. 2020.

Kubismus. Dostupné z: http://fast10.vsb.cz/studijni-materialy/saau/kubismus.html, cit. 20.4. 2020.

Loosova vila – dům Viktora Bauera. Dostupné z: https://hrusovanyubrna.cz/index.php/pametihodnosti/108-loosova-vila-dum-viktora-bauera, cit. 30. 4. 2020.

Mattas – Horáčková, Jana: *Život podle pravítka*. Dostupné z: https://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/zivot-podle-pravitka, cit. 29. 4. 2020.

Musil, Jiří: *Urbanismus*. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Urbanismus, cit. 5. 3. 2020.

Pavel Janák. Dostupné z: https://www.bam.brno.cz/architekt/51-pavel-janak, cit. 29. 4. 2020.

Racková, Kateřina: *Estetika brutalismu a hotel Intercontinental*. Dostupné z: https://www.prahaneznama.cz/nezarazene/estetika-brutalismu-a-hotel-intercontinental/, cit. 2. 5. 2020.

Sborwitz, Michal – Sborwitzová, Marie: *Rekonstrukce Bauerovy vily v Lidobřicích*. Dostupné z: https://www.archiweb.cz/b/rekonstrukce-bauerovy-vily-v-libodricich, cit. 29. 4. 2020.

Sorela. Dostupné z: http://sorela.info/, cit. 30. 4. 2020.

Šmejdová, Petra: *Literární kubismus a Guillaume Apollinaire*. Dostupné z: https://www.vaseliteratura.cz/dejiny-literatury/939-kubismus, cit. 21. 4. 2020.

Štěpánková, Olga – Paseka, Vladimír: *Ideologie*. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Ideologie_(MSgS), cit. 8. 4. 2020.

Unikátní kostel postavili za totality. Úředníci si stavby nevšimli. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/architektura/unikatni-kostel-postavili-za-totality-urednici-si-stavby-nevsimli.A110715_160409_architektura_rez, cit. 3. 5. 2020.

Urbanismus. Dostupné z: http://www.uzemi.eu/pojmy/urbanismus, cit. 5. 3. 2020.

Vesnická architektura 1. poloviny 20. století. Výzkum, dokumentace, ochrana. Dostupné z: http://previous.npu.cz/download.php?FNAME=1189672477.upl&ANAME=akce070913bures-vesnice.pdf, cit. 29. 4. 2020.

Vodňanský, Tomáš: Žádný originál. Mnoho variant. Šumperáky prozrazují, kdo jsou jejich majitelé. Dostupné z: https://vltava.rozhlas.cz/zadny-original-mnoho-variant-sumperaky-prozrazuji-kdo-jsou-jejich-majitele-8138414, cit. 3. 5. 2020.

Archválie

Kronika obce Střelice. (1918-2020).

Respondenti

Spurná, Markéta. Střelice, 12. 3. 2020.
Klausová, Hana, Střelice, 12. 3. 2020.
Scholler, František, Střelice, 7. 3. 2020.

XI. Přílohy

Obr. č. 1: *Střelice č. p. 30*, Střelice – Uničov. Foto Martina Jamborová, 2020.

Obr. č. 2: *Střelice č.p. 30.* Střelice – Uničov. Foto Martina Jamborová, 2020.

Obr. č. 3: *Sokolovna*. Střelice – Uničov. Foto Martina Jamborová, 2020.

Obr. č. 4: *Sgrafito, Sokolovna*. Střelice – Uničov. Foto Martina Jamborová, 2020.

Obr. č. 5: *Jednota*. Střelice – Uničov. Foto Martina Jamborová, 2020.

Obr. č. 6: *Sgrafito, č.p. 126*. Střelice – Uničov. Foto Martina Jamborová, 2020.

Obr. č. 7: *Střelice č.p. 60*. Střelice – Uničov. Foto Martina Jamborová, 2020.

Obr. č. 8: *Plot, č.p. 3*. Střelice – Uničov. Foto Martina Jamborová, 2020.

Obr. č. 9: *Balkon, č.p. 126*. Střelice – Uničov. Foto Martina Jamborová, 2020.

Obr. č. 10: *Balkon, č.p. 126*. Střelice – Uničov. Foto Martina Jamborová, 2020.

Obr. č. 11: *Vrata, č.p. 12*. Střelice – Uničov. Foto Martina Jamborová, 2020.

Obr. č. 12: *Vrata, č.p. 12*. Střelice – Uničov. Foto Martina Jamborová, 2020.